

Pracovní skupina pro
LIDSKÁ PRÁVA
(SOCIÁLNÍ PRÁVA)

Experti pracovní skupiny pro lidská práva (sociální práva) považují za rizikovou situaci, kdy by nový Veřejný ochránce práv nevykonával kompetence, které mu ukládá zákon. Upozorňují také na nestandardní způsob projednávání návrhu zákona o přídavku na bydlení i řadu závažných nedostatků současného návrhu. Diskriminační je podle expertů novela vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, která vylučuje děti s postižením z hlavního vzdělávacího proudu. Dále upozorňují na opakovanou absenci věcných záměrů zákonů a očekávají intenzivní debaty ohledně zrušení kojeneckých ústavů.

Za Fórum expertů

Šárka Dušková

Martin Šimáček

Alena Zieglerová

1) Události (včetně legislativních změn), které se týkají sledované oblasti a jsou z hlediska jejího fungování zásadní.

Experti Pracovní skupiny považují za důležitou událost **zvolení Stanislava Křečka Veřejným ochráncem práv**. Ačkoliv Úřad veřejného ochránce práv není mezinárodně akreditován jako tzv. národní lidskoprávní instituce, doposud se tak profiloval a sdružoval přední české odborníky na oblast lidských práv. Nově zvolený Veřejný ochránce práv avizoval, že agendu úřadu zúží [1]. Podle expertů to přitom s přihlédnutím k zákonu o Veřejném ochránci práv, mezinárodním smlouvám o lidských právech a směrnic Evropské unie není možné bez toho, aby stát pro vykonávání těchto kompetencí určil jinou instituci.

Problematický byl ve sledovaném období **návrh zákona o přídatku na bydlení** Ministerstva práce a sociálních věcí, který zpříšňuje přístup k dávkám. Původní uniklý materiál navrhoval zrušení příspěvku i doplatku na bydlení a jeho nahrazení sjednocenou dávkou, tzv. přídatkem na bydlení. Návrh počítal se snížením dávky o desítky procent, ukončení jejího vyplácení do ubytoven a nekvalitních bytů a současně by umožnil obcím ve vybraných místech dávku ještě více snížit [2].

Jako nestandardní hodnotí experti následovně projednávání návrhu v rámci pracovní skupiny zřízené Ministerstvem práce a sociálních věcí, který bylo společně s tzv. „Patnácterem opatření pro s chudobou“¹ vedeno spíše v duchu snahy o snížení domnělého zneužívání dávek, než řešení možností bydlení nízkopříjmových občanů. I přes výraznou kritiku státních institucí, samospráv a neziskových organizací² byl v prosinci 2019 návrh předložen do připomínkovacího řízení [3].

„Nejvíce problematické je na návrhu „právo veta“ obcí proti výplatě dávky do ubytoven, záměr pro maximální výši dávky použít jen 10 % nejnižších hodnot z tzv. cenových map a nedomyšlená úprava kontrol kvality bytů, která povede k zastavení řízení o dávce na mnoho týdnů až měsíců, aniž by se proti tomu mohl klient odvolat. Další výhrady se pak týkají záměru odebírat dávku na bydlení rodičům za absence dětí ve škole ve výši 100 a více zameškaných, nikoli neomluvených hodin, na základě kontroly vysvědčení ze strany úřadu práce, pokud rodič neprokáže zdravotní důvody omluvenkami od lékařů, které však lékaři odmítají vystavovat.“³ (Alena Zieglerová)

V účinnost vstoupila také **novela vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami**. Úprava omezuje přístup k poradenským zařízením, zmenšuje rozsah podpory

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. 15 opatření pro boj proti obchodníkům s chudobou, 2019. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/2019_02_21_-_TZ_MPSV_prip_ravilo_15_opatreni_pro_boj_proti_obchodnikum_s_chudobou.pdf/f3ff5477-5273-272a-3db2-0a64a20ae8af

² Platforma pro sociální bydlení. Společné prohlášení k závěrům a ukončení činnosti „Pracovní skupiny k problematice 15 opatření pro boj s chudobou“, 2019. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/aktuality/v-boji-s-chudobou-se-vlada-chysta-prijmout-opatreni-ktera-situaci-chudych-dale-zhorsi>

³ Více viz. „Hitparáda výhrad k revizi dávek na bydlení“ zveřejněné Institutem pro sociální diskuzi. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/navrh-malacove-k-revizi-davek-na-bydleni-zdaleka-nekritizuji-jen-neziskovky.ipsi-sestavil-hitparadu-vyhrad>

asistentů pedagoga nebo opět umožňuje umísťovat do speciálních škol a tříd děti s různými druhy postižení. Novelizace tak podle expertů vylučuje děti s postižením z hlavního vzdělávacího proudu a považují ji za krok zpět v implementaci inkluzivního vzdělávání, který je v rozporu s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením [4].⁴

Experti upozorňují na velké množství návrhů zákonů a nařízení vlády z pera Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství, které se na přelomu roku objevilo v elektronické knihovně vznikající legislativy. Řadu zásadních změn mají přinést zejména dvě **novely zákona o zaměstnanosti** [5], které mimo jiné obsahují návrh na zpřísnění podmínek při vyřazování nezaměstnaných z evidence úřadu práce, **návrh nařízení o zvýšení životního a existenčního minima** [6], **návrh změny zákona o péči o dítě v dětské skupině**, **novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí** nebo **návrh nového zákona o zálohovaném výživném**. Změn by měl doznat i **zákon o sociálních službách**, který by nově upravoval financování sociálních služeb [7]. V neposlední řadě Pracovní skupina upozorňuje na **návrh novely školského zákona**, který může zasáhnout do práv rodičů.

2) Případné zásahy do sledované oblasti, které by mohly ohrozit základní demokratické a právní principy či jinou součást ústavního pořádku ČR

Jako potenciálně rizikovou vnímají experti **situaci, kdy by Veřejný ochránce práv nevykonával kompetence, které mu ukládá zákon**. Podle členů Pracovní skupiny by to znamenalo zásadní ohrožení ochrany lidských práv v České republice.

3) Trendy a predikce v rámci sledované oblasti

Experti upozorňují na opakovanou **absenci věcných záměrů zákonů** s popisem možných variant řešení při přípravě jejich návrhů. Takovým případem byl i výše zmíněný návrh novely zákona o přídatku na bydlení.

Předpokládá se dají intenzivnější **debaty o zrušení kojeneckých ústavů a kolektivní péče pro děti mladší tří let**, a to i v souvislosti s kolektivní stížností k Evropskému výboru pro sociální práva, kterou na Česko podaly v roce 2017 dvě mezinárodní neziskové organizace kvůli umístování dětí do kojeneckých ústavů [8].

Pokračovat bude také **reforma psychiatrické péče**, kterou má od roku 2014 na starosti Ministerstvo zdravotnictví. Experti oceňují směřování reformy a zapojení osob s duševním onemocněním a jejich spolků do její realizace.

⁴ OSN. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením. 2006. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/umluva-osn-o-pravech-osob-se-zdravotnim-postizenim>

4) Příležitosti ke zlepšení. Příklady dobré praxe v zahraničí, kterými bychom se mohli inspirovat. Doporučení (zejména legislativní či exekutivní povahy) ke zlepšení fungování dané oblasti.

Žádoucí pro následující období je v souvislosti s chystaným zákonem o přídavku na bydlení především **debata nad otázkou dostupného bydlení**. Experti dále upozorňují na dlouhodobý problém **malého množství nahlášených a řešených případů diskriminace oproti skutečné situaci**. Vzhledem k odmítavým vyjádřením Veřejného ochránce práv se problematice diskriminace věnovat proto Pracovní skupina doporučuje inspirovat se v dalších evropských zemích (např. Slovensko a Maďarsko) a **posílit v tomto ohledu kompetence neziskových organizací**, například možnostmi podávat žaloby ve veřejném zájmu.

„V této souvislosti by bylo také vhodné zamyslet se znovu nad sjednocením systému státem podporované právní pomoci, který je nyní fragmentovaný, nepřehledný a plný bariér. Bylo by vhodné do tohoto systému zapojit také neziskové organizace. Slovenský systém svou transparentní a sjednocenou formou je celkově příkladem, kterým by stálo za to se inspirovat.“ (Šárka Dušková)

Ačkoliv experti oceňují, že Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo školství zapojuje odbornou veřejnost do přípravy zákonů v rámci kulatých stolů již ve fázi jejich příprav, upozorňují na **nedostatečný prostor k debatě nad výslednými právními úpravami**. Jedná se především o návrh zákona o přídavku na bydlení, kdy se odborné debaty věnovaly především výše uvedeným 15 opatřením proti obchodu s chudobou.

„Zástupci neziskovek měli často oprávněný dojem, že vytváří MPSV jen kulisu k tomu, aby mohlo zákony předkládat na základě „široké odborné diskuze“ místo na základě tvrdých dat a analýz. Týká se to změn v zákoně o zaměstnanosti, o sociálně-právní ochraně dětí, o sociálních službách a nového zákona o přídavku na bydlení.“ (Martin Šimáček)

Přehled mediálních výstupů k dané oblasti

[1] Lidovky.cz. Úřad ombudsmana nebyl stvořen pro lidskoprávní ochranu, říká Stanislav Křeček. [online]. 13. 2. 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/urad-ombudsmana-nebyl-stvoren-pro-lidsko-pravni-ochranu-rika-nove-zvoleny-ombudsman-krecek.A200213_195828_ln_domov_ele

[2] Novinky.cz. Odborníci varují před změnami v dávkách na bydlení [online]. 7. 7. 2019. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/odbornici-varuji-pred-zmenami-v-davkach-na-bydleni-40289126>

[3] ČTK. MPSV navrhuje dvě dávky na bydlení od r. 2021 nahradit přídavkem [online]. 20. 12. 2019. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/mpsv-navrhuje-dve-davky-na-bydleni-od-r-2021-nahradit-pridavkem/1834936>

[4] Lidovky.cz. Novela inkluze? Přiškrtila nás, říká ředitel školy. Ve třídách je méně pedagogů. [online]. 1.2. 2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/inkluzivni-novela-priskrtila-nas-rika-reditel-zakladni-skoly-ve-tridach-se-snizily-se-pocty-pracovni.A200131_175048_ln_domov_krev

- [5] Deník.cz . Nepracují někde načerno? Úřad práce bude více kontrolovat nezaměstnané [online]. 21. 12. 2019. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/urad-prace-nezamestnani-stat-20191220.html>
- [6] Aktuálně.cz. Vláda schválila zvýšení životního minima. Od dubna vzroste na 3860 korun [online]. 17. 2. 2020. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/vlada-schvalila-zvyseni-zivotniho-minima-od-dubna-vzroste-na/r~2f624eb6516d11ea8776ac1f6b220ee8/>
- [7] Seznam Zprávy. Milionové pokuty i zákaz činnosti. Nový zákon reaguje na šikanu seniorů [online]. 13. 1. 2020. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/milionove-pokuty-i-zakaz-cinnosti-novy-zakon-reaguje-na-sikanu-senioru-86223>
- [8] iDnes.cz. Česko čelí stížnosti kvůli kojeňákům, děti podle ní trpí na těle i duchu [online]. 8.2. 2018. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/neziskove-organizace-stiznost-evropska-unie-detske-domovy.A180124_201437_domaci_bja

